

CHƯƠNG 26.

Paris. Mỗi khuya từ quán café trở về tôi đều nhìn thấy một người đàn ông đang lui cui trước khoảnh đất trống phía bên kia đường, đối diện ngôi nhà tôi ở. Nơi đây là mặt sau của một nhà hàng Ả Rập, có đặt những thùng rác lớn.

Giữa khuya, dưới ánh đèn đường vàng úa, trong một không gian tĩnh lặng, hình ảnh người đàn ông trên vai vác chiếc bao bố, nơi tay cầm thanh sắt dài bươi móc các thùng rác, trông sao thật buồn thảm cô đơn.

“Một bộ mặt khác của Paris” mỗi đêm tôi được chứng kiến.

Mùa hè trời hiu hiu mát hay mùa đông lạnh căm buốt giá, tôi đều nhìn thấy người đàn ông làm cái công việc moi tìm ấy. Mãi rồi, đâm quen, đêm nào không gặp ông khi trở về ngang đó là tôi lại nghe như thiếu thiếu nỗi gì.

Một bữa, đánh bạo, tôi dừng lại chuyện trò cùng ông. Dưới ánh sáng nhạt nhòa của ngọn đèn đường, tôi nhận ra đó là một người Pháp đã trọng tuổi, mái tóc bạc phơ rủ xòa trước trán, bộ dáng nghèo nàn bản thủ. Nhìn thấy tôi – người mỗi đêm vẫn nhìn sang ông một giây trong khi tra chìa vào ổ khóa-, ông khẽ cất tiếng chào.

Trong câu chuyện, ông cứ lặp đi lặp lại nhiều lần câu nói: “Cuộc đời sao buồn bã quá!” Nhưng khi biết tôi đến từ nước Việt Nam, ông lại kêu: “Ồ mà không! Sự buồn bã phải để cho cô nói mới đúng! Dù sao tôi cũng vẫn may mắn hơn là đang còn có một quê hương.”

Tôi gật đầu cảm ơn ông về ý nghĩ ấy; tuy nhiên không khỏi kinh ngạc vì bộ dáng bề ngoài của ông không khiến tôi đợi chờ điều ông vừa nhận thức. (Ở đây, tôi từng gặp nhiều người Pháp chẳng hề biết trên quả địa cầu, nước Việt Nam là ở đâu!)

Hỏi về gia cảnh, ông cho biết đã bị đũa con trai độc nhất vì nghe theo lời vợ mà sang đoạt tất cả cửa nhà ông tạo ra trong biết bao năm ròng rã. Rồi ông kết luận: “Nó còn trẻ, nó sẽ còn gặp nhiều đắng cay trong cuộc sống, nó sẽ hiểu rằng việc làm của nó đối với tôi là không phải đạo làm người chút nào cả. Dẫu vậy, đã từ lâu, tôi tha thứ hết mọi điều cho nó bởi tôi tin có ngày rồi nó cũng phải đối diện với lương tâm riêng.”

Và ông nói: “Cũng như cô, cô còn rất trẻ. Quê hương cô đã bị xóa tên trên bản đồ thế giới. Đó là một bất hạnh lớn. Nhưng quê hương được biểu lộ cách này cách khác, làm sao mắt được ngay giữa tâm hồn mỗi người.”

Tôi cảm kích theo những lời này, càng nhiều hơn khi biết ông đã từng là một giáo sư dạy về Sử Địa.

Từ đó, ông trở thành bạn của tôi, một người bạn già đáng bậc cha, chú. Người bạn ngủ gằm cầu sông Seine hay ga xe lửa mà không phải là trên chăn êm nệm ấm. Người bạn mỗi đêm tôi vẫn gặp và chuyện trò dăm phút giữa đường khuya lạnh vắng, trước những thùng rác lớn. Người bạn đã một cách vô tình, dạy cho tôi biết thế nào là sự tha thứ trong tâm lòng của một người cha và thế nào là tình yêu quê hương.

□

Thứ Năm 15/6/1978. Lưu diễn Cà Mau, tỉnh Minh Hải.

*/ Minh Hải là tỉnh cực nam của nước Việt Nam, bắc giáp hai tỉnh Kiên Giang và Hậu Giang; đông, tây và nam đều là biển.

*/ Tỉnh Minh Hải có hình ba cạnh, chỏm là mũi Cà Mau, được thành lập bởi hai tỉnh Cà Mau và Bạc Liêu cũ gom chung lại.

*/ Thời nhà Nguyễn, thế kỷ 18, Cà Mau có tên là *huyện Long Xuyên*, thuộc tỉnh Hà Tiên. + Bạc Liêu thì thuộc *phủ Bãi Xâu*, tỉnh An Giang.

*/ Năm 1876, thực dân Pháp phân chia toàn bộ Nam Kỳ thành bốn khu vực hành chánh lớn: *Sài Gòn, Mỹ Tho, Vĩnh Long và Bassac*. + Mỗi khu vực bao gồm nhiều *Tiểu khu*, trong đó chưa có tên Cà Mau và Bạc Liêu.

*/ Năm 1899, Pháp đổi tên gọi "*tiểu khu*" thành "*tỉnh*" và phân chia Nam Kỳ thành 20 tỉnh. + Bạc Liêu lúc này thành một tỉnh riêng. + Còn Cà Mau thì vẫn nằm trong tỉnh Rạch Giá.

*/ Kể từ sau tháng 4/1975, hai tỉnh *Cà Mau* và *Bạc Liêu* nhập lại làm một thành tỉnh Minh Hải.

.. ..

Đoàn đi thẳng xuống Cà Mau, mở đầu chuyến lưu diễn miền Tây, hát ra mắt tuồng mới.

Đường đi miền Tây phải qua Bắc Mỹ Thuận, bến phà lớn và mầu chót nhất của miền Nam.

Đó cũng là lối đi về các tỉnh Cửu Long, Đồng Tháp, Hậu Giang, An Giang, Kiên Giang, Minh Hải.

Do bởi khối lượng người và xe cộ đông nên phải có nhiều phà, mỗi cái phà là một chiếc tàu thủy thật sự.

Mỗi lần qua Bắc, xe cộ nối đuôi hàng dài và khách phải xuống đi bộ lên phà.

Hai bên bờ phà bày bán đủ thứ hàng ăn và trái cây, thóc gạo, hoa quả. Mùa nào trái nấy. Mùa xoài, trên phà là cả một "núi" trái xoài. Đất có, rề có, chân có, giả có, không biết thế nào mà lường cho được.

Có một hình ảnh tôi vẫn nhìn thấy trên chiếc phà qua bắc Mỹ Thuận. Một vũ nữ nhan sắc một thời, bây giờ chỉ còn là người hành khất tàn phế, khuôn mặt méo mó ghê rợn vì những giọt *acide* phát xuất từ lòng ghen gần 20 năm cũ¹. Tôi chưa bao giờ dám nhìn thẳng khuôn mặt đáng thương ấy, nhưng cứ mỗi lần qua bến Bắc là mỗi lần nghĩ về hai chữ *Định Mệnh* hằn lên trên trán người vũ nữ năm xưa.

Thời gian như nước chảy qua cầu, cuốn trôi đi hết mọi rác rến của dĩ vãng. Thời gian có lẽ đã làm tan biến đi những hồi hận dày vò nào đó trong tâm hồn người đàn bà gây ra tội ác? Thời gian chắc cũng không để

¹ Cẩm Nhung, một vũ nữ nổi tiếng đẹp ở Sài Gòn thập niên 1960, bị người vợ Trung tá Thức (tình nhân của cô) tạt nguyên một lon *acide* vào mặt, trở thành kẻ ăn xin tàn phế trên bến phà Bắc Mỹ Thuận.

lại chút xót xa nào trong ký ức kẻ tình nhân xưa? Nhưng thời gian sao
mãi còn hằn trên khuôn mặt tàn phế kia những nét tận cùng đau khổ?

Cổ kim hận sự thiên nan vấn

Phong vận kỳ oan ngã tự cư

(Xưa nay những việc đáng hận khó mà hỏi Trời

Ta cũng ở trong vòng oan khiên phong nhã ấy.)²

Và, mối hận trong tim người vũ nữ, biết có phai nhạt chút nào theo
vời thời gian?

... ..

Con đường từ Sài Gòn xuống Cà Mau phải đi gần hết một ngày xe đò.
Ai nấy bơ phờ, mặt mày đầy bụi. Đêm hát được bắt đầu ngay và khán giả
thật đông, chẳng bù với những ngày Sài Gòn gió mưa ế ẩm.

Cà Mau là thị xã tuy ở giữa một đồng bằng còn lầy lội, có nhiều
rừng và đầm sinh lầy, nhưng lại là vùng trù phú với hai nguồn lợi
chính là gạo thóc và tôm cá. Vì vậy, mức sống của người dân địa
phương cũng được dễ chịu hơn các nơi khác.

Nơi đây, sinh hoạt giải trí sau tháng Tư 1975 rất cao so với mọi
vùng đồng quê.

Dẫn từ chợ Cà Mau qua đến rạp hát Hương Tràm xuống dãy phố
chính là cả một dọc dài các hàng quán ăn uống, bắt đầu từ 3, 4 giờ
chiều cho đến suốt gần sáng.

Cái cảnh nhộn nhịp về đêm tại trung tâm thị xã Cà Mau khác biệt
quá với những thành phố chết tôi đã từng đi đến, khiến tôi có cảm
tưởng rằng cái mũi tận cùng của giải đất hình chữ S đã không bị ảnh
hưởng gì bởi biến cố tháng 4/1975.

Vậy mà trong những ngày Cà Mau, tôi đã không có nhiều dịp để tận
hưởng cảm giác thanh bình ấy.

Một khuya sau khi tan hát, cả một hàng dài công nhân, diễn viên
đứng chờ đến phiên mình vào dùng căn phòng tắm duy nhất, cất phía sau
cái nơi dựng rạp. Đám Tân Nhạc cũng trong dãy xếp hàng ấy.

Đang đứng cùng anh chơi *guitare*, thấy một chị vũ công trong đoàn,
tôi hỏi:

“Ai trong đó mà lâu quá vậy chị?”

Chị đáp:

“Mẹ!”

“Mẹ là ai?”, tôi lại hỏi.

“Là bà B.V.”

Đi theo đoàn bấy lâu, tôi đã nhìn ra được cái thói lép vế xu nịnh của
những công nhân, nhân viên cấp dưới; đồng thời cũng biết ra sự dữ dằn
hồng hách của các người có vai vế cao hơn. Bà B.V, vợ một kịch sĩ lão
thành tên tuổi, tuy chỉ đi theo đoàn trong phần hành một nhân viên soát
vé, nhưng lại là người hồng hách dữ dằn nhất.

² Trích bài "Độc Tiểu Thanh Ký" trong tập "Tố Như Thi" của Nguyễn Du.

Tôi cười, nói với chị vũ công:

“Bà B.V. thì gọi Bà B.V, việc gì phải kêu là ‘mẹ’”

Tôi vừa dứt lời đã thấy cánh cửa phòng tắm bật mở. Một người đàn bà lớn tuổi, vóc dáng bé nhỏ, giơ tay chỉ vào tôi, hét lớn bằng cái giọng Quảng Bình nặng chịch:

“Mày là con cái nhà ai mà đến đây tỏ ra sang cả?”

Thế rồi với tất cả mọi ngôn từ dơ bẩn, bà tuôn xối xả vào mặt tôi.

Thoạt tiên, cũng giống như những người chung quanh, tôi đâm khựng hẳn. Sau, vừa khi bà ngưng chửi để thở hào hển, tôi nói nhẹ trong tiếng cười khan:

“Tôi kêu bà bằng ‘bà’ là còn may!...”

Bà xấn lại phía tôi, hét lớn:

“VẬY MÀY KHÔNG KÊU TAO BẰNG BÀ THÌ KÊU BẰNG GÌ?”

Dáng dấp bà bé nhỏ nhưng lạ thường nhanh nhẹn, hai tay cung lên như muốn đánh vào người tôi. Anh *guitariste* vội lùi tôi lại phía sau, tránh được cú tấn công hung bạo đó. Phía bên kia, chị vũ công và vài người nữa cũng níu bà B.V. kéo về...

*

* *

Câu chuyện đêm trước biến thành một "biển cổ trầm trọng" đến nỗi ban quản trị phải qui tụ cấp kỳ một cuộc họp đoàn ngay sáng kế tiếp. Chú Soạn giả Hoài Ngọc ngồi ghé chủ tọa, anh kếp đọc Nam Hùng ngồi ghé phân xử. Thêm có sự hiện diện của vị ủy viên chính trị, một cán bộ CS, vẫn đi theo đoàn trong các chuyến lưu diễn vùng xa.

Trong buổi hội, tôi nghĩ nhanh đến những luật lệ khó khăn mà chế độ đang dần bóp xiết người dân vào trong guồng máy cai trị sắt đá; nghĩ đến công việc làm hiện tại là một điều kiện để gia đình khỏi bị đẩy đi vùng Kinh tế mới...

Tôi cũng nhớ đến anh bạn soạn giả Y.T. trong một lần trò chuyện, đã đưa ra với tôi những lời chỉ dạy:

“Cô hãy luôn luôn xem đoàn hát như một cái sở thú, trong đó nếu thấy ai mang tính chất của một con khỉ thì cô cho nó ăn chuối, ai có tính chất con voi thì cho nó ăn mía, ai mang tính chất con lợn thì cho nó ăn cám, ai giống tính chất con hổ thì cho nó ăn thịt sống ..v.v... Chỉ khi nào thấy ai thực sự biểu hiện là con người thì cô hãy đối xử với họ như một con người và cho họ ăn cơm!”

(Lần trò chuyện ấy, tôi đâm "sợ" Y.T. vì cái tư tưởng tàn nhẫn của anh. Nên lắc đầu đáp: *“Trước Thượng Đế, tất cả đều là con người. Chỉ khi nào gặp ‘những con người muốn biến thành con vật’ thì tôi tự ý lánh xa.”*)

Thế rồi sau những lời trình bày được bà B.V. và cả tôi đưa ra, đã có hơn 100 người, đa số là công nhân, biểu quyết bằng cách giơ tay, rằng tôi chẳng có gì lầm lỗi. Dầu vậy, tôi vẫn là người bị anh diễn viên Nam Hùng buộc phải xin lỗi!

Cả đoàn im lặng chờ nghe tôi phản ứng.

Đột nhiên tôi đâm chán nản lạ kỳ theo một nhận thức vừa thoáng qua trong óc: *“Đoàn hát ví như một môi trường xã hội để mọi người tranh*

giành chỗ đứng; nếu muốn sống yên trong đó thì điều đầu tiên cần làm là phải chối bỏ cá tính thành thật của mình.”

Sau một hồi im lặng trong không khí đợi chờ căng thẳng, tôi cất tiếng nói, chậm rãi rành mạch từng chữ :

“Trong chuyện này, tôi nhận thấy bà B.V. là người có lỗi nhiều hơn, bởi chỉ mỗi bà ấy lên tiếng chửi rửa, thậm chí còn muốn hành hung tôi. Điều này tất cả những ai chung quanh cũng đều thấy. Cho nên trước phán quyết của anh Nam Hùng, tôi không phục. Tuy vậy tôi vẫn sẽ xin lỗi bà B.V. vì bà đã quá lớn tuổi mà tôi lại đi đòi co với bà, và xin lỗi *'cũng vì tôi muốn giữ lại cái thể nghệ sĩ đoàn để gia đình tôi khỏi bị đẩy đi vùng Kinh Tế Mới'*.”

Rồi quay sang nhìn thẳng người đàn bà kia, tôi nói:

“Tôi xin lỗi bà.”

Tức thì tiếng vỗ tay của toàn thể 120 người vang to.

Sau buổi họp, chú soạn giả Hoài Ngọc đến cạnh tôi nói nhỏ:

“Xã hội Cải Lương là như vậy cả con à. Phũ bệnh phủ, huyện bệnh huyện; cái tệ đoan này không bao giờ thay đổi.”

Riêng anh Nam Hùng đến bắt tay tôi:

“Em nghĩ rằng chỉ các anh trong Tổ Tân Nhạc là thương em thôi sao? Không đâu, còn rất nhiều người trong đoàn muốn đến gần em bằng lòng thương mến.”

*

* *

Trước 120 người trong buổi họp, tôi cứng rắn mạnh mẽ bao nhiêu thì khi một mình lui về khách sạn, tôi cảm nghe cô đơn nhỏ bé bấy nhiêu!

Sự phiến muộn dần xé tôi suốt mấy ngày sau đó mặc dù rất nhiều người, kể cả những ngôi sao nổi tiếng và những công nhân, lần lượt đến tỏ bày thiện cảm cùng tôi.

Tôi gầy sút đi, ăn uống khánh khảo, lại ho khúc khắc, tâm trí lúc nào cũng như muốn trốn chạy đám đông, luôn cả với hai người bạn trong Tổ vẫn cùng tôi đàm thoại.

Tại một cuộc rượu kéo dài từ sáng đến trưa, lần thứ nhất tôi phơi bày với họ "mặt trái của con người mình".

(Ở nhiều cuộc rượu trước, anh bạn chơi *guitare* thường đưa ra nhận định: “*Càng uống, em càng dễ thương, lộ rõ bản chất nghệ sĩ, lời lẽ thốt ra thật văn chương hoa mỹ*”...) Vậy mà trong lần này, tôi trở nên điên cuồng thật sự. Tôi nói với hai người bạn:

“Em thú thật điều rằng, được nhận thân tình của cả hai anh, em rất khổ sở!”

Rồi tôi quẳng vút một cái chén ra xa và đổ thật nhiều rượu xuống đất.....

.....

Tôi chẳng nhớ gì nữa ngoài nỗi tuyệt vọng ập đầy trong tâm hồn khi ấy... (Về sau nghe anh *guitariste* kể lại: “*Trông em mất hết thần sắc, đôi mắt rực lửa điên đảo, khác hẳn cái vẻ thông minh kiêu hãnh thường ngày.*”)

Tóm lại vẫn chỉ là phiền muộn quá sức. Chỉ trong các cuộc rượu với bạn hữu sau buổi hát khuya mới khiến tôi lấy lại được chút ít thăng bằng.

Dục phá thành sầu tu dụng tửu

Túy tự túy đảo sầu tự sầu.

(Muốn phá cái sầu ta bèn dùng rượu

Rượu say đành rượu, sầu vẫn sầu.)

Một tuần lễ ở Cà Mau là như vậy.

□